

2005-09-07

Trafikkontoret
Stockholms Stad

Sören Spetz

BELYSNINGSPROGRAM FÖR FARSTA CENTRUM

LJUS & GESTALTNING AB

Besöksadress:
Tengdahlsgratan 24

Box 11009
100 61 Stockholm
Telefon 08-462 29 90
Telefax 08-462 29 99
info@ljus-gestaltning.com
www.ljus-gestaltning.com

MARKKONTORET
Box 8189, 104 20 Stockholm
Tel 08-508 27 600

TRAFIKKONTORET
Box 8311, 104 20 Stockholm
Tel 08-508 27 200

FARSTA STADSDELSFÖRVALTNING
Box 6027, 122 06 Enskede
Tel 08-508 18 099

FARSTA TORG ANALYS AV BEFINTLIG BELYSNING:

Farsta Centrum är ett av de mest populära shoppingcentrum och en viktig mötesplats inom Stockholms området. Köpcentrat är fräscht, ljust och inbjudande. Med ett rikt utbud av butiker, caféer och restauranger.

Torget är som en innergård omgärdat av byggnader, fyllda med butiker. Det är ljust, välordnat och man känner aktiviteten runt omkring, så länge butikerna är öppna. När butikerna har stängt och köpcentrat tömts på människor, uppstår en känsla av ödslighet, trots det rikliga ljuset.

I torgets utkanter slukas ljuset upp av mörkret och det uppstår en mindre behaglig känsla, såsom otrygghet och tomhet, trots mängden av andra människor som är i rörelse.

TORGET

Ljuset från skyltfönstren samt butikernas inre belysningen bidrar till ett rikligt ljus på torget. Det är lätt att se dem man möter.

Belysningen på torget sker från flera, till synes "sporadiskt" utsatta stolpar med globarmaturer. De ger ett relativt jämt ljusflöde över torget och belyser även de närliggande fasaderna. Globerna upplevs inte direkt bländande eftersom den övriga omgivningen är väl upplyst, men de bidrar till ett oordnat intryck. Globernas luminanta ytor

hamnar i fokus framför de dekorativa fasaderna, som i sin tur faller undan i ett relativt mörker.

OVALEN

På torget finns en oval planteringsyta som ursprungligen var en damm. Globernas och trädens placering runt om förstärker den ovala formen. De rundstrålande globerna lyser upp trädensbladverk. Under vinterhalvåret är träden dekorerade med ljusslingor, vilket ger ett trivsamt och stämningsfullt inslag.

Platsen har idag ingen klar funktion mer än att vara en planteringsyta och en plats för vila. Ett nytt belysningsförslag kommer att utformas.

ÖVERGÅNG "AMÖBAN"

Det ovala formspråket återkommer i den belysta tak ovalen som länkar samman byggnaderna över torget. Både den direkt och indirekt belysta ytan, lyser upp torget på ett fint sätt och skapar en naturlig mötesplats.

FONTÄNEN

Fontänerna kommer att vara kvar i sitt ursprung. Belysning i fontänen kommer dock att ses över så att den fungerar.

FASADER

Flera av byggnaderna runt torget har mycket intressanta fasader som är tidstypiska för 60-talet och kulturminnesförklarade. De framstår tydligt på dagen när dagsljuset spelar mot fasader-

nas olika ytorna. Efter mörkrets inbrott faller de undan.

Fastighet Storö 21 är uppdelad i fem olika huskroppar med olika fasader.

Den norra delen har en ovanligt dekorativ och ljus fasad med tredimensionella plåtkassetter som reflekterar ljuset på ett vackert sätt. I dag finns ingen fasadbelysning. Det är endast ljusstrålarna från de närmaste globarmaturerna som träffar fasadens yta.

Den mellersta delen har en lugnare och mörkare träfasad som avslutas uppåt med ett dekorativt pärlband av glober.

Den södra byggnadskroppen, det gamla TEMPO-huset, har en ornamentalt utformad betongfasad, den bildar en spetsmönstrad skärm, likt ett genomsiktligt skal.

Den vackra träpanelen i teak på *den tillbyggda övergången* får endast ett svagt spillljus från omgivningen.

Det s.k. NK-huset har wall washer utmed hela fasaden som inte är bruk.

Fastigheten Storö 9 på torgets nordöstra sida har en tegelfasad, som är den minst intressanta. Gamla och trasiga jalusier hänger ner från skärmtaket. Här finns heller inte någon undertaks-

belysning, vilket de övriga byggnaderna har.

Storö 21 Övergången "Amöban" och södra delen

Storö 21 Farstagången

Storö 21 Norra delen

Storö 21 Mellersta delen och södra delen

Storö 21 Gamla NK-huset

SKÄRMTAK

Belysningens utformning i skärmtaken varierar från byggnad till byggnad, både när det gäller armaturtyper och ljuskvalitet.

Farstagången upplevs som mörk eftersom skyltfönster saknas och undertaksbelysningen är väl avbländad och dämpad.

SL-HUSET:

Huvudentrén till tunnelbanan är nedgången och bör rustas upp. SL husets fasad bjuder heller inte in sina resenärer på ett positivt eller önskvärt sätt.

Det lilla *torget* utanför T-banan känns ganska övergivet. På grund av dess slumpmässiga och ogenomtänkta möblering såsom placering av sandlådor, skyltar, reklamtavlor och bänkar mm, känns platsen tråkig, rörig och bortglömd. På torget finns det flera nyplanterade träd med trädskydd som är vinda. Parkbelysningen är däremot relativt ny och kommer att behållas.

BUSSHÅLLPLATSEN

Under broarna och SL's perrong finns en bussterminal. Belysningen utgörs av en traditionell tunnelarmatur bestyckad med en kvicksilverljuskälla, som ger ett "kallt" grön/vitt ljus. Detta bidrar ytterligare till att busshållplatsen upplevs

som rå och brutal.

ENTRÉER TILL FARSTA TORG

Det flesta entréerna till torget ligger omgärdade av byggnader, men de upplevs ändå som mörka. Det finns en stor variation av olika typer av armaturer, även inom de enskilda entrépartierna. Flera områden känns tomma och övergivna trots att de är välfrekventerade. Entréerna bör ses över och rustas upp. För att öka känslan av trygghet och säkerhet, ge mötet med Farsta Torg en tydligare annonsering, bör också platsens identitet och dess historiska värde komma fram.

CENTRUMKYRKAN

Inom kyrkan har man ofta använt ljuset som symbol för Gud, trots detta ligger kyrkan i näst intill totalt mörker. Endast en av entréerna lyser lite svagt, samt en informationstavla. Även klockornets betydelse klingar av i den dämpade och allmänna belysningen.

Storö 2 Gång till den södra parkeringen

Munkforsplan 15 SL-Huset

Gångtunnel under tunnelbanestationen

Gång mellan Storö 21 och Storforsgränd 9

Busshållplats under Tunnelbanans perrong

Torg mellan Storö 2 och Storö 21

Centrumkyrkans huvudentré och klocktorn (nedan)

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Belysningsprogrammet kommer att präglas av en gestaltsidé som visualiserar platsens specifika karaktär och tydliggör de skilda rumsliga förhållandena. Genom att ta till vara på mörkrets kvalitéer uppstår ett väl balanserat växelspel mellan ljus och mörker.

Programmet utgår ifrån en funktionell grundbelysning som bygger på den befintliga belysningsprincipen. Därutöver kommer effektbelysningen i syfte att skapa tydliga rumsliga sammanhang och lyfta fram enskilda fasader eller växter för att skapa spänning och presentera platsen på ett mer fördelaktigt sätt.

Belysningen skall bidra till en ökad trygghet och trivsel samt ge möjlighet till god orientering.

□ Ljuset skall finnas där behoven finns utan att armaturerna och ljuskällorna blir störande för ögat genom bländning.

□ Armaturernas placering kommer i möjligaste mån att integreras med arkitekturen och den omgivande miljön.

□ Det funktionella ljuset, allmänljuset skall tillgodose behoven av rekommenderade ljusvärden utifrån säkerhet och trygghet. I första hand kommer enklare standardarmaturer, som uppfyller den eftersträlvade ljus kvalitén att väljas. Därutöver kan ytterligare kompletterande belysningsarmaturer tillkomma.

□ Belysningen skall ge en tydlig visuell vägledning som underlättar orienteringen i området.

□ Det specifika ljuset, effektbelysning tillkommer för att förhöja den visuella kvalitén och ge status. Tydliga accenter med ljuset kommer att skapa spänning som bidrar till att platsen eller rummet får en tydlig identitet.

□ För att minska effektförbrukning kommer de befintliga ljusresurserna att omfördelas till fler men svagare och mer energieffektiva ljuskällor.

Med fler armaturer uppnås en jämnare ljusfördelning som ger ökad visuell läsbarhet och bättre förutsättningar för seendet. Ögat kan därmed anpassa sig till en lägre ljusnivå.

□ För att undvika ljusförorening s.k. light pollution, som stör mörkerseendet kommer planglasade armaturer med en väl utvecklad optik att föreslås.

ÅTGÄRDSPROGRAM

Stora delar av belysningen i Farsta Centrum kommer att bibehållas efter översynen. I programmet ingår endast Farsta Torg med dess olika entréer. Fasader samt parkeringsplatserna ingår ej. Däremot lägger vi fram förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma en helhet, där byggnaderna ingår som en viktig del av torgets gestaltning.

TORGET

Parkarmaturerna på torget kommer att bytas ut. Globerna kommer enligt förslaget att ersättas av mer avbländade armaturer som ger en effektivare ljusdistribution på marken.

De parkarmaturer som står på torgets nordöstra del kommer enligt förslaget att tas bort, för att skapa en friare och öppnare yta för marknadsstånden. I stället sker belysningen från flera strålkastare som placeras på den högsta byggnadens tak, på Storö 9. Strålkastarna riktar ner ett bredstrålande, blåaktigt "månskensljus" över torgytan.

Runt den ovala planteringsytan placeras nya parkarmaturer på lägre höjd. Den befintliga armaturplacering mellan träden kommer att vara kvar. Eventuella kompletteringar av belysning avgörs i den kommande detaljutformningen av platsen.

FASADBELYSNING

Torget rumslighet och spännande karaktär kommer att framhävas betydligt bättre om de vackraste och mest dekorativa fasaderna blir mer framträdande. Även ett invändigt ljusspel i fönstren kan bidra till att fylla en del av det tomrum som uppstått när torget har avfolkats under kvällen.

Det är framför allt de fyra fasaderna, som från början var ljussatta, som åter kommer att lyftas fram i ljus.

"Våfflan". Plåtkasetternas ljusa tredimensionella yta kommer att belysas underifrån med ett släpljus från strålkastare som placeras på skärmtaket ovasida.

"Teak". Fasaden i den mellersta huskroppen är vacker som den är. Den kommer inte att ljussättas. Som ett dekorativt inslag i mörkret är det pärlband av små glober som glittrar. De är placerade på panelens översida och möter himlen på ett spännande sätt.

"Tårtpappret". Betongfasaden ornamentiska upprepning och genomsläpplighet kommer att framhävas betydligt mer i ett mjukt släpljus som även ger en färgskiftning i den grå betongen.

För övergången, "Amöbans" träpanel föreslås en ljussättning som förstärker fasadens mönster och dess originellt välvda form.

"Granit" det gamla NK-huset, den byggnad som

"Teak"

"Tårtpappret"

"Våfflan"

"Amöban"

inrymmer Stadium idag, har en nyrenoverad fasadbelysning. Strålkastarna på fasaden bidrar även till att ge ett rikt ljus på marken och skapar en spännande atmosfär åt torgrummet som helhet.

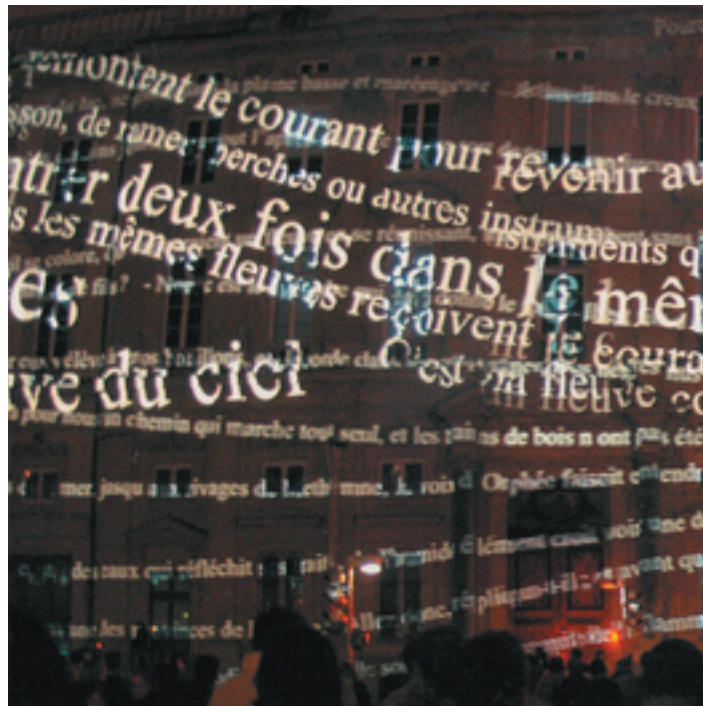
SL-HUSET

Platsen framför SL huset kommer enligt programmet att rustas upp med ett nytt möbleringsprogram som även innefattar belysning.

Som en enkel, flexibel och tillfällig åtgärd för att förändra SL-husets trista fasad, föreslås en fasadbelysning i form av projektioner.

Referensbilder från Lyon med olika Projektioner på fasader

BELYSNINGSPROGRAM FÖR FARSTA CENTRUM

Projektionernas tema kan lätt bytas ut efterhand, utifrån olika budskap som skall förmedlas. De kommer att utarbetas tillsammans med SL, fastighetsägaren samt olika intressegrupper i Farsta.

Projektorerna placeras på “tegelbyggnadens” skärmtak.

ENTRÉER TILL FARSTA TORG

Det är framför allt fyra platser som utgör viktiga entréer till Farsta Torg som bör åtgärdas.

1 - Busshållplatsen på “Kroppaplan” upplevs som ödslig och mörk trots nya belysningsarmaturer. Här föreslås en komplettering av träd och sittplatser utmed hållplatserna.

Under perrongen och spårvägsbroarna uppstår en fashinerande rumslighet som kan förstärkas och förändras med en fantasifull ljussättning. Detta bidrar till att platsen blir mer levande och får en positiv laddning.

Även belysningen på den norra sidan av tunnelbanan kommer enligt programmet att rustas upp med nya parkarmaturer.

2 - Platsen framför SL-huset rustas upp med en ny möblering. De befintliga parkarmaturerna är relativt nya och kan vara kvar. För att framhäva de tänkta projektionerna på SL-husets fasad krävs dock kontraster. Den allmänna belysningssnivån i förgrunden kan därför vara något dämpad.

För den nordöstra gångtunneln under perrongen föreslås en ljussättning utifrån samma princip som för den norra sidan av busstorget.

3 - Farstagången, från gångtunneln fram till Farsta Torg, kommer enligt programmet få nya parkarmaturer med en tätare placering. Sidoområdena utmed gångvägen bör röjas, på lägre buskage och annan typ av växtlighet, för att öka genomsiktligheten i området.

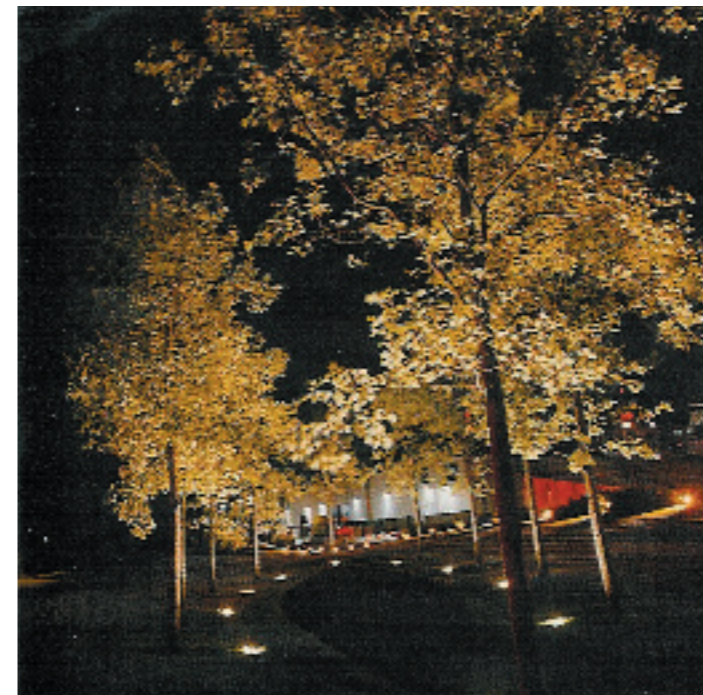
Det “södra entrétorget” har en vacker rumsbildning med täta trädrader runt om. Platsen som hittills har varit mörk och anonym kommer enligt programmet att ljussättas. Träden belyses un-

derifrån.

Utifrån samma princip som för “Farstagången”, kommer den sydvästra gångvägen och “Karlandaplan” att belysas med nya parkarmaturer.

Ett vådräd nedanför trappan på “Karlandaplan” kommer enligt förslaget att lyftas fram i ett milt strålkastarljus från byggnad 23. För trappan, som idag är belyst från en liten gatuarmatur på stolpe, föreslås en väggmonterad armatur som placeras på samma byggnad.

Likåså föreslås en ny belysningsanläggning och upprustning av gångtunneln under Larsbodavä-

Referensbilder från en park i Lyon

Referensbilder från Ljusdagar i Alingsås

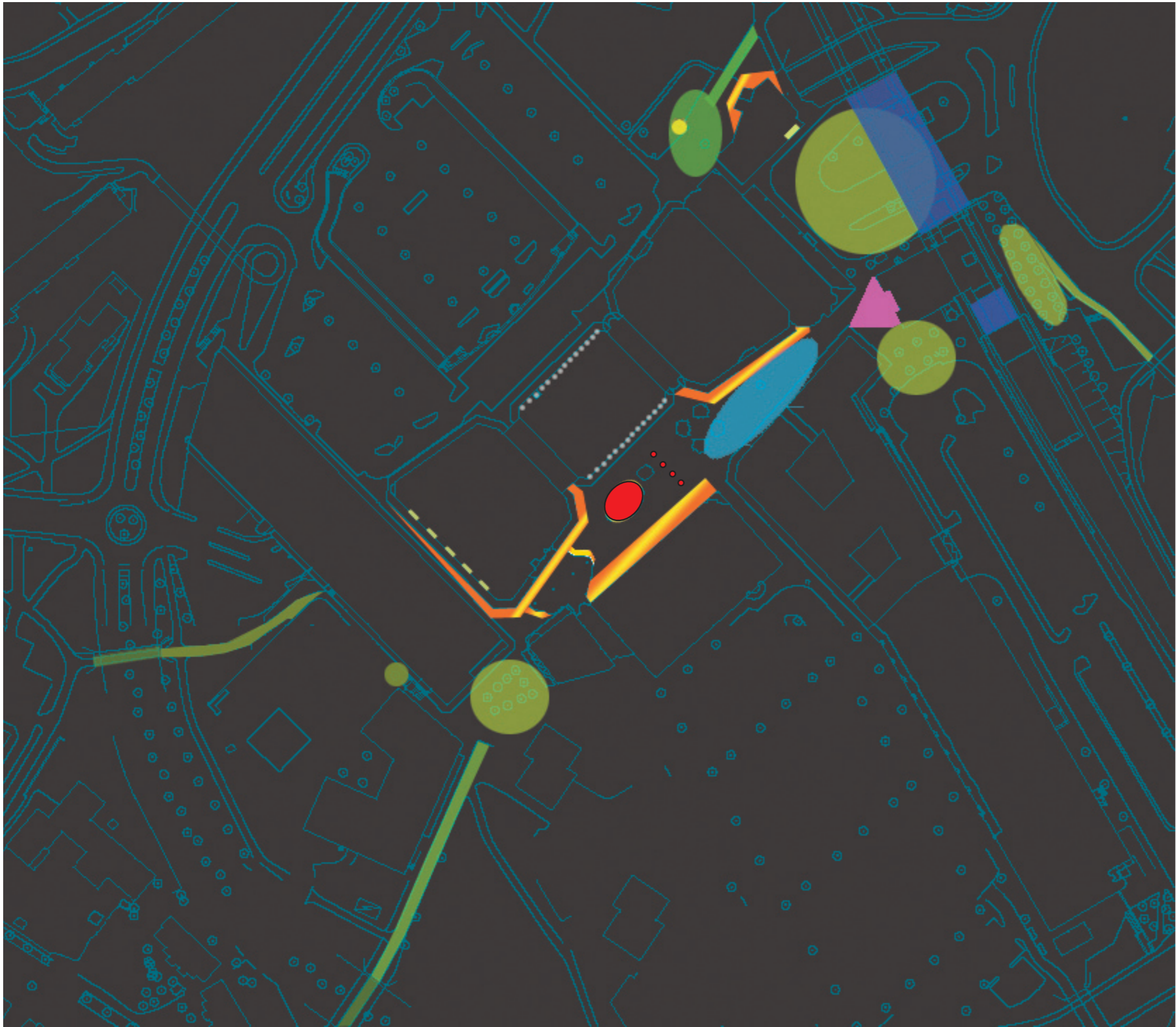
gen samt för gångbanan utmed Storforsplan. 4 - Kyrkplanen kommer enligt föprogrammet att rustas upp. Syftet är att skapa en samlingsplats med sittbänkar, cykelställ samt nya belysningsarmaturer.

Om klockstapeln ses som byggnadskonst kan staden ta ansvar för att även den får en ljussättning.

Parkbelysning kan utformas så att den också kan komma kyrkans fasad till godo när ljustrålarna riktas och reflekteras mot den ljusa fasaden.

CENTRUMKYRKAN

För Centrumkyrkan föreslås en invändig ljussättning. När kyrkans fönster lyser såsom altarfönstrets blyinfattade konstglas bidrar detta till ett rikt tillskott för den omgivande miljön. Därtill finns ett önskmål om att den utvändiga portbelysningen skall fungera liksom belysningen på kyrkans östra sida utemot Bullhållplatsen och T-banans perrong.

- Etréer
- Strålkastarbelysning
"månljus"
- Projektioner på fasad
- Belysning under broarna
- Parkbelysning
- Fasadbelysning